

PAINTING, PSYCHOLOGY AND PAINTING IN CHILD MIND

The art of drawing is analyzed in art history, ethnologic, sociologic and psychologic sciences. According to psychologists, drawing indicates development of the intelligence level of children and their sense of imagination about their world. Lines and shapes in the child's drawing aren't really artistically intended. They are however to visual demonstrations of their sense, feelings ideas about how they see life. The purpose of this article is analyze how drawing studies among children show psychopedagogic reflections of them, and to collect knowledge about relationships between their environment and themselves.

Anahtar Kelimeler: Resim, çocuk, psikoloji

Key Words: Painting, child, psychology

GİRİŞ

Resim Sanatı; bazı düşüncelerin, amaçların, durumların, olayların; beceri ve düşünme gücünü kullanarak ifade edilmesine ve başkalarına iletmesine yönelik yaratıcı insan etkinliğidir.¹

Sanat yoluyla bireyin kendisini ifade etmesi, sağlıklı bir duygusal gelişme açısından temel öneme sahiptir.²

Resim Sanatı; sanat tarihi bakımından incelendiği kadar, etnolojik, sosyolojik ve psikolojik yönlerden de incelenmektedir.³

Psikolojide resim; derinlik, kurgu, renk gibi sanatsal açılardan uzak, salt ruhsal gelişim, ruhsal problemler açısından ilk kez 1890'da Binet tarafından ele alınmıştır. "Resimlerin Tefsiri" adlı yayınlarda resmin psikolojik yönü ele alınmıştır. Alfred Binet'ten sonra birçok resmin ama en çokta çocuk resimlerinin psikolojik açıdan psikologlar tarafından ele alındığı görülmüştür.

Resimleri analiz ederek, inceleyerek kullanmak ve değerlendirmeye almak insan psikolojisine girebilmenin en doğal ve uygun yoludur, aracıdır.

Psikolojinin resimlerde aradığı şey içsel dünyadır.

Degas "Sanatın gayesi, dış imgeleri iyi gören bir göz olmak değil, doğayı taklit yoluyla da olsa kalbi, düşünce ve dünya görüşünü resme aktarmaktır."⁴ Sözleri sanatı düşünsel yapının ve içsel dünyanın bir yansıması olduğunu anlatmaktadır.

Buna bir örnek, Van Gogh'un resimlerinde görülen duyarlı, hassas, buhranlı, huysuz yaşamının dairesele, karışık fırça tuşlarıyla oluşmuş kurgularıdır.

Bu bakış açısı Van Gogh resimlerinin psikolojik açıdan incelediğimizde ortaya çıkmaktadır.

* Öğr. Gör. Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım Mimarlık Fakültesi Görsel Sanatlar Bölümü ANKARA

1- Ana Britannica,

2- Lowenfeld, V. -Britain, L.W., Creative and Mental Growth, 5.baskı, The Macmillan Company, New York, 1971.

3- Stern, I., Resimle Psikolojik Teşhis: Karen Machover Testi. Çev. Yetivart Adın, Berksoy Matbaası, İstanbul, 1964.

4- Eyüboğlu, Sabahattin; "Çocuk ve Sanat" upta Yenilikler: Çocuk Sayısı, Sayı 7, İstanbul, 1962.

Aynı zamanda, çeşitli milletlerin, çağların sanat eserlerini incelemekle bu toplumların sosyolojik gelişimini, psikososyal yapılarını incelemekte mümkündür. Örneğin: Rioux, resim testleriyle Doğu Afrika yerlilerinin zekâ yapılarını incelemek amacıyla araştırmalar yapmıştır. ⁵

Minkauska, Fransa'da Polonyalı, Macar, Filistinli mültecilerin çocuklarına çeşitli resim testleri uygulamak yoluyla; bu insanların resimlerdeki renk, form, içerik gibi karakteristik özellikleri incelemiş ve etnolojik yönlerini ortaya koymuştur.

Sosyoloji alanında ise Amerika'da yapılan bir Kızılderili araştırma projesinde uygulanan bazı resim testleriyle, bu insan grubunun ahlaki realizminin izleri araştırılmıştır. ⁶

Uğraş alanları ve hedefleri insan ve yaşam olan tıp ve sanat bazen yan yana, bazen iç içe bir olgu halinde karşımıza çıkmaktadır. Tıpta ve psikolojide bilimsel kaygı, resimde estetik kaygı vardır ancak her ikisinde de ortak kavramlar görülür. Sezgi, düşünce ve duygu her iki alanında ortak nitelikleridir.

Her iki alanda incelenen şey insanın içten dışa işleyişi ve dışa vurum biçimidir.

Sanatta ve psikolojide içe atılmış olanın dışa yansıma ve etkileri söz konusudur. İçe atım; sanatın içeriğini oluşturur ve aynı zamanda bu psikolojinin araştırma temelidir.

Psikolojide resim bireyin, kendince düzenlemeye çalıştığı karmaşık dünyasının açıklayış biçimi ve zihinsel gelişimin göstergesi sayılabilir.

Resim etkinliğine klinik açıdan bakıldığında, kişiliğin değerlendirilmesinde ya da ruhsal bozuklukların tanınmasında yararlı bir araç olduğu görülür. Çocuğu tanımaya çalışan hekim, bu yalın anlatım aracını, çocuğun iç dünyasını yansıtan bir teknik olarak değerlendirmektedir. Çünkü resim; çocuk için yapılması hem kolay, hem de oyun olarak algılanan bir faaliyet olduğundan çocuk ile ilgili bilginin tüm doğallığıyla ortaya koymasına fırsat verir. ⁷

Resim; aynı zamanda çocuklarının gelişimlerini, becerilerinin genel bir göstergesi olması açısından; bize çocukların düşünüş biçimlerinin yanı sıra diğer çocuklarla, yetişkinlerle ilişkilerini yansıtır ve ipuçları verir.

Çocuk resimlerinde, çocuğun kâğıdı kullanım biçimi, kompozisyon kurgusu, renkleri uzman gözlemciler için anlamlıdır. Çocuk resim yaparken, kendini bir oyun ortamında hissettiği için doğaldır ve gerçek duygularını aktarır. Çocuğun yaratıklarının başlıca önemi; çocuğun düşüncesini, düşünce şeklini, yaşamını, koşullarını, duygularını yansıtmakta olmasıdır. Yani çocuk resmi, aynı zamanda kültürel ve sosyal belirleyicileri değerlendirme olanağı da tanımaktadır.

Resim; psikopedagojik açıdan çocuğu tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi; zekâ, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracıdır.

Çocuk resimleriyle, kendisinin bir parçasını yansıtmaktadır. Bu yansıtınayı gerçekleştirirken, yaratıcı bir çalışma için özel bir uyarıma gereksinim duymazlar. Her çocuk, resimlerini herhangi bir engelleme olmaksızın kendisinde var olan yaratıcılık dürtüleriyle oluşturur.

Sabahattin Eyüboğlu'na göre; her çocuk anlamsız eğriler ve doğrularla çizerek başlamak- tadır içini dökmeye. Sonra bu eğri ve doğrular sembollere, işaretlere, imgelere dönüşmeye başlar. Bu sembollere; çocuk kendi iç dünyasını, kendi açısından aktarır.

5- Georges Rioux: Dessin et Structure et mentale. Contribution a létude psycho-sociale des milieux nord-africiens. (P.U.F. 1951)

6- T. Yörükkan: Kızıldereli Araştırması. (Sosyoloji dergisi No:12/957, S.67)

7- Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi .8.basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.

Küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracı olan resim, bize çocuğun iç dünyası ve büyüme süreci hakkında önemli bilgiler verir. Bu süreçte çocuk çizgileriyle kendini ifade eder.

Çocuk resmiyle ilgili önemli görüşlerin başında gelişim aşamalarına göre çocuk resmini sınıflandıran görüşler gelmektedir.

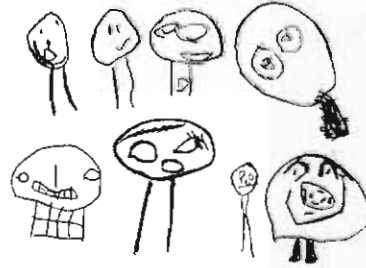
Kersheiner (1905) Almanya'daki okul çocuklarının binlerce resmi üzerinde yaptığı inceleme sonucunda yaşlarını da göz önünde bulundurarak beş temel kategori oluşturmuştur.

Bunlar;

1. Karalama evresi (2-4 yaş).
2. Şema öncesi dönem (4-7 yaş).
3. Şematik dönem (7-9 yaş).
4. Gerçeklik gruplaşma dönemi (9-12 yaş).
5. Görünürde doğalcılık dönemi (12-14 yaş).

1.KARALAMA DÖNEMİ (2-4 Yaş)

Bu dönemde çocuk; insan figürü çizmek için basit ve eksik çizgiler kullanır.⁸

2.ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM (4-7 Yaş)

Şema öncesi dönemde çocuk için en önemli bölüm kafadır. Dairenin içine yerleştirdiği bazı işaretlerle ağız, burun, ve gözü gösterir.⁹

8- Meli-Duoretzki, G., "Haz ve Bunalım: İki Erkek Kardeşin Gelişimini Düzenleyen Prensipler", Çev.: Norma Hananel, İst. Üni.Tecr.Ped. ve Çoc.Psik. Bülteni. Ayrı Basım, Ed.Fak. Basımevi, İstanbul, 1966.

9- Luqvet, G.H., Les Dessins d'un Enfant: Etude Psytologique. Librairie Felix Alcan, paris, 1913.

Şema öncesi evresinde çocuk, canlandırmak istediği obje ya da kavram ile ilişki kurmak kaygısını yaşamaya başlar. Bu ona büyük bir doyum sağlar.

Genelde dört yaş civarında çocuklar oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye başlarlar.

Bu dönemde çocuk; aynı zamanda öznelidir. Duyguların egemenliğindedir. Fantezi ve hayallerle doludur. Kültürel, mantıksal kısaltmalarla biçimlendirilmelidir. Bunun sonucu olarak insan çizimleri şematiktir, vücut oranları gerçek dışıdır. Perspektif yoktur.

Çocuk kalemi, yetişkinler gibi tutar. Düşündüklerini etkin bir hayal gücüyle kâğıda geçirir. Cisimlerin mekânla bağlantıları zayıftır.¹⁰

3. ŞEMATİK DÖNEM (7-9 Yaş)

Bu dönemde çocuk, temsili şekilleri objelerle sıralayabilmektedir.

İnsan figüründe çocuk; bilinen bazı sembolleri kullanmaya başlar ve betimler. Her uzvu farklı sembollerle oluşturur. Bu şemalar; geometrik şekilleri de içerirler. Bunları genelde yüz ve vücut şeması için kullanır.

Bu yaş çocukları, aynı zamanda mekânsal ilişkileri de resimlerine aktarabilirler.

Çocuk artık; “Ben toprak üzerindeyim, otomobil de toprak üzerinde, ot toprakta yetişiyor. Yukarı da gökyüzü... Her şey, tüm cisimler toprak üzerindedir” gibi bir mantıksal kurgu içinde düşünür.

Belirli şemaların ortaya çıkması yetişkinlere çocukların gelişimi hakkında önemli bilgi vermektedir.

Çocuk artık resimlerinde sadece kendisi ile olan ilişkilerini değil başkalarının birbirleriyle olan mantıksal ilişkilerini de göstermektedir.

Bu dönemde çocuk, daha az kendisine yöneliktir. Çevresinden haberdardır. Resimde, zengin bir şeması olan çocuğun çevresindeki her şeyin daha çok farkında olduğunu görmek mümkündür.

10- Gesell, A. -İlg, FJ: The Child.From Five to Ten. Harper and Brothers Pub., Newyork, 1946.

4.GERÇEKLİK (GRUPLAŞMA) DÖNEMİ (9-12 Yaş)

Bu yaşlardaki çocuk artık toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır, bu haberdar oluşu çizgilerine yansıtmaya başlamıştır.

Bu dönemdeki çocuğun daha önceki çalışmalarına oranla ayrıntılı çizgiler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlemlenmektedir.

Bu evrede çocukların en büyük gereksinimleri kendi kişiliklerini bulmaktır. Çocuklar bu dönemlerinde resimlerini göstermekten, anlatmaktan pek hoşlanmazlar.

Bu evrede aynı zamanda kız ve erkek çocuklarında resim yaparken konu ayrımları belirir.

Erkek çocuklar daha çok; araba, uçak, tren, savaş ve spor sahneleri çizerken, kızlar ise; kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler.

Fiziksel, zihinsel ve duygusal büyüme sonucu artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onları doyurmaz.¹¹

11- San, I.Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık. 2.baskı, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, genel yayın no.181, Ankara, 1979.

5.GÖRÜNÜRDE DOĞALCILIK DÖNEMİ (12-14 Yaş)

Ergenliğin başlangıcına rastlayan bu dönemde çocukların giderek doğal çevrelerinden haberdar oldukları dikkati çeker. Çocuk artık bu dönemde objelerin orantılarını, derinliklerini çizgilerine yansıtır. Bu evrede insan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiği ve tahmin edilebileceği gibi, cinsel özellikliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığı, bunların resme yansıdığı gözlenmektedir.

Çocuk Resminde Çizgilerin Yorumu:

Çizgiler oluşturulan resimlerde; resmi yapan çocuğun mutlu olup olmadığını, arkadaş canlısı mı, değil mi, sakin mi, hırçın mı, enerjik mi, tembel mi, güçlü mü, zayıf mı gibi temel özellikler ortaya çıkarılabilmektedir.

Bu özelliklerin belirlenmesinde, yorumlanmasında özel belirti ve işaretlerden yararlanılmaktadır.

Marvin Klepsch ve Laura Logie (1982) "Children Draw and Tell" adlı yapıtta çocuk resmindeki çizgilere şu psikolojik açıklamaları getirmişlerdir.

a- Büyük oranlı resimler; Çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir.

b- Küçük çizgiler; Birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler çoğunlukla, korkak, çekingen, içe dönük çocukların ürünleridir. Küçük boyut genellikle onların güvensizliklerinin simgesidir.

c- Baş çizimi; Çocuk resminde çok küçük ya da büyük kafa çizmek genelde; zihinsel açıdan yetersiz olan çocuklar tarafından veya tam tersi zihinsel açıdan kendini diğer çocuklardan daha ileride gören çocuklar tarafından çizilmektedir.

d- Ağız çizimi; Ağızın önemi; temel iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar kalın çizgilerle büyük ağız yapma yoluna giderler.

Çoğunlukla anne ve babalarına bağımlı çocukların resimlerinde ağız alanına saplandıkları dikkati çeker.

e- Gözler; Gözler hayatta büyük rol oynar. Dış dünyayla temasımızı ilk önce gözlerimizle sağlarız. Gözler; çocuk resimlerinde korunmayı, kollanmayı ifade eder.

f- Ayaklar; Büyük ayakların çizilmesi kendine güven duyma arzusunun simgesidir. Yorgun, ümitsizliğe düşmüş, deprime (çökkün) çocuklar ayak çizmekte güçlük çekerler.

g- Burun; Astımlı çocuklar çoğunlukla solunum güçlüğünden kaynaklanan sorunları nedeniyle burun çizgilerini vurgulayarak ya da büyük biçimde çizerler.

h- Kulaklar; Çok büyük kulaklar, işitme zorluğu olan çocuklar tarafından çizilir. Aynı zamanda, başkalarının kendi hakkında konuştuklarını düşünen kuşkucu çocuklar kulak figürlerini vurguluyarak abartılı biçimde çizerler.

ı- Parmaklar; Çocuk, eğer parmakları detaylı çiziyorsa bu obsesyonu göstermektedir. Çocuk, resimde beş parmakta fazla çiziyorsa, bu çocuğun ihtiraslı olduğunu gösterir.

j- Dişler; Dişler, saldırganlığı ifade ederler. İri çizilmiş dişler aşırı saldırganlık göstergesidir.

k- Eller; Resimlerinde, elleri gizleyerek, vücudun arkasına saklayarak çizen çocukların genelde ya tırnak yeme, ya da parmak emme alışkanlığı vardır.

l- Eksik Bırakılan Bölümler;

Eller; ellerin çizilmemesi düzensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir.

Kollar; kolların çizilmemesi; güvensizliği dile getirmektedir. Güç ve kuvvetin azlığını da belirlemektedir.

Bacaklar; bacakların çizilmemesi çocuğun kendini desteksiz hareketsiz olarak algılamasıyla eş anlamlıdır.

Ayaklar; Resimde ayakların çizilmemesi çocuğun kendini yarımsız ve güvensiz hissetmesi anlamına gelir.

Burun; burun yokluğu, çocuğun güçsüzlüğünün göstergesidir.

Ağız; bir iletişim organının çizilmemesi başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çekildiğini gösterebilir. Bazı astımlı çocukların resimlerinde ağız ve burun çizmeyi ihmal ettikleri görülmektedir.

m- Resmin Sayfa Üzerindeki Yeri;

Bazı çocuklar, resimlerini sayfanın sağına, soluna veya ortasına çizerler. Bunlar; Machover'a göre, resim sağa yapıldığı takdirde dış dünyaya; sola yapıldığı zaman ise iç dünyasına yönelmiş olduğunu göstermektedir.

Resmin, sayfanın üst bölümüne yapılması ise; yersiz bir iyimserliğin söz konusu olduğunu göstermektedir.

Çocuğun, resimleriyle kendisini yansıtmayı ve olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım yolu olan resmin önemi büyüktür.

Resim faaliyeti, çocuğu tanımak ve onun iç dünyası, yakın çevresiyle ilişkileri hakkında bilgi edinilebilecek geçerli bir araştırma ve psikopedagojik yansıtma aracıdır.

Çocuk resmindeki çizgiler, sanatçı çizgileri değildir. Sanattaki estetik kurallara bir uygunluk söz konusu değildir.

Ancak çocuk resmindeki saflık, içtenlik, çocuk resimlerine ilişkin özel bir niteliktir. Çocuk resimlerindeki intimitif yaratıcılık özellikleri; birçok sanatçının çocukluklarına dönerek ulaşmaya ve yaratımlarına yansıtmaya çalıştıkları bir niteliktir.

Çocuk resmi; yetişkinlerinde bir zamanlar sahip oldukları yaşam coşkusunu yansıtan çocuk içsel yapısının aynasıdır.

KAYNAKÇA

Ana Britannica

Eyüboğlu, Sabahattin; "Çocuk ve Sanat" tıpta Yenilikler: Çocuk Sayısı, Sayı 7, İstanbul, 1962.

Georges Rioux: Dessin et Structure et mentale. Contribution a létude psycho-sociale des milieux nord-africiens. (P.U.F. 1951)

Gesell, A. -İlg, F.I; The Child From Five to Ten. Harper and Brothers Pub., Newyork, 1946.

Kelepsch, M. -Logie, L., Children Draw and Tell i An Introduction to the Projective Uses of Children's Human Figure. Brunner/Mazel Inc., Newyork, 1982.

Lowenfeld, V. -Britain, L.W., Creative and Mental Growth. 5.baskı, The Macmillan Company, New York, 1971.

Luqvet, G.H., Les Dessins d'un Enfant: Etude Psychologique. Librairie Felix Alcan, paris, 1913.

Meli-Duoretzki, G., "Haz ve Bunalım: İki Erkek Kardeşte Gelişmeyi Düzenleyen Prensipler", Çev.: Norma Hananel, İst. Üni.Tecr.Ped. ve Çoc.Psik. Bülteni. Ayrı Basım, Ed.Fak. Basımevi, İstanbul, 1966.

San, I.Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık. 2.baskı, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, genel yayın no.181, Ankara, 1979.

Stern, I., Resimle Psikolojik Teşhis: Karen Machover Testi. Çev. Yetvart Adın, Berksoy Matbaası, İstanbul, 1964.

T. Yörükân: Kızıldereli Araştırması. (Sosyoloji dergisi No:12/957, S.67)

Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi .8.basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.

Yavuzer, H., Çocuk ve Suç .5.basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.